

~~ghamilu Giuseppe sentejn qabel u
biex jurih kemm kien jafhulu neh
hiela r rbit ta' prigionier.~~

~~Fil-bidu tas sajj tas sena 70 Ves-~~

~~pasjanu telaq lejn Ruma u halla
t'idejn Ibnu Titu biex ikompli u
jtemm il-gwerra kontra l-Lhud.~~

~~P. P. SAYDON.~~

~~(F'haġġa oħra, il-Prof. Saydon jghidilna kif grat il-herba tal-belt u
l-ħruq tal-Tempju ta' Ġerusalem, fid 9 t'Awissu tas sena W.K. 70)~~

KELMTEJN FUQ MEWT ĠESU'

Il-Mewt għażiża ta' Sidna Ġesù, grat f'Ġerusalem, il-belt il-kbira tal-Art Imqaddsa. Għallhekk il-qarrejja tagħna jkun u jistennew li niktibu xi haġġa fuq il-grajja tal-imrar li kellu jghaddi minnha Sidna sa kemm Ruhu nfridet minn Ġismu, għas-saħħa tagħna l-midinbin.

FIL-ĠETSEMNI

Ġesù għamej l-ikla tal-Ghid ġewwa ghorfa, qrib id-dejr tal-Qassis il-Kbir tal-Lhud, fin-naha l-aktar għolġa tal-belt, li jghidulha Sijon. L-ikla kienet iddum sejra hafna, għal hekk Ġesù u l-ħdax-l Appostlu

(għax Ġuda kien telaq qabel) haġġa minn hemm għal habta ta' nofs il-lejl. Akhtarx li ġibdu min-nofs il-belt u haġġu mill-Bieb tal-Fuħħarin (ara l-mappa ta' Ġerusalem li ġibna s-sena l-oħra) għal wied ta' Kidron. Mill-wied telghu ftiit 'il fuq fejn kien hemm għalqa bis-siġar taz-zejtun, jghidulha Ġetsemni. Hemmekk hemm għar. Ġewwa fih Ġesù halla tmienja mill-Appostli u hareġ barra u ha miegħu lit-tlieta l-oħra: lil San Pietru u liż-żewġt ahwa, San Gakbu u San Ġwann.

Lil Ġesù dak il-hin qabdu biża' kbir. Biża' li jaqa' fuq kull bniedem qawwi shih meta jkun jaf li

Il Blata tal-Agonija, ġewwa l-Bażilka tal-Ġetsemni.

sa jmut, u sa jmut bla htija. U barra minn hekk, Gesù kien jaf li sa jaqa' taht idejn l-eqqell ghedew-wa tieghu, li sa jagħmlulu mill-agharr, u dan quddiem ommu l-ghażiża u quddiem hafna hbieb, u kotra ta' nies li kienu jittamaw minnu l-helsien u l-hena tagħhom.

Għal hekk warrab naqra u xtehet għa'rkubtejh u baxxa wiċċu fl-art u beda jokrob u jghid bi lsien tieghu: "Abba, bieghed minni din isiegha. Imma m'hux kif irrid jien, kif trid int." Tliet darbiet mar fuq l-Appostli u sabhom reqdin. Imma għandu jkun li għad li kienu

mani, ġejjin jaqbd u lil Gesù. Dawn niżlu t-taraġ tal-blat għal-ġewwa l-wied u telghu n-naha tal-Getsemni. Gesù rahom u mar qajjem lil Appostli, biex ma jmorru, bans, isibhom reqdin.

Dawk dahlu l-ghalqa u daru ma' Gesù. Ġuda resaq biesu u qallu dik il-kelma *ekwivoka*: "Salamtek, Rabbi!" San Pietru silet is-sejff, imma Gesù m'ingħu. Qallu: "Rodd sejfek f'ghantu, għax min ihareb, jithareb!" Jigifieri: *min jagħmel gwerra mal-oħrajn, l-oħrajn jagħmlu gwerra mieghu*. U dawk imbagħad rabtu lil Gesù u haduh.

Knisja mibnija mill-Frangiskani fuq il-post, fejn kien imsawwat Gesù.

mimtudini, ma kienux reqdin it-tlieta. Xi wiehed donnu li kien imsenbah u sama' l-kliem ta' Gesù, għax kieku hadd ma semgħu, kieku ma kienux jikkbu.

QUDDIEM IS-SANHEDRIN

Etit wara, mill-bieb tat-Tempju, jew Hakel, quddiem il-Getsemni sewwa, deheru herġin hafna nies. Kien Ġuda mal-ghassiesa u l-haddiema tal-qassisin u s-suldati Ru-

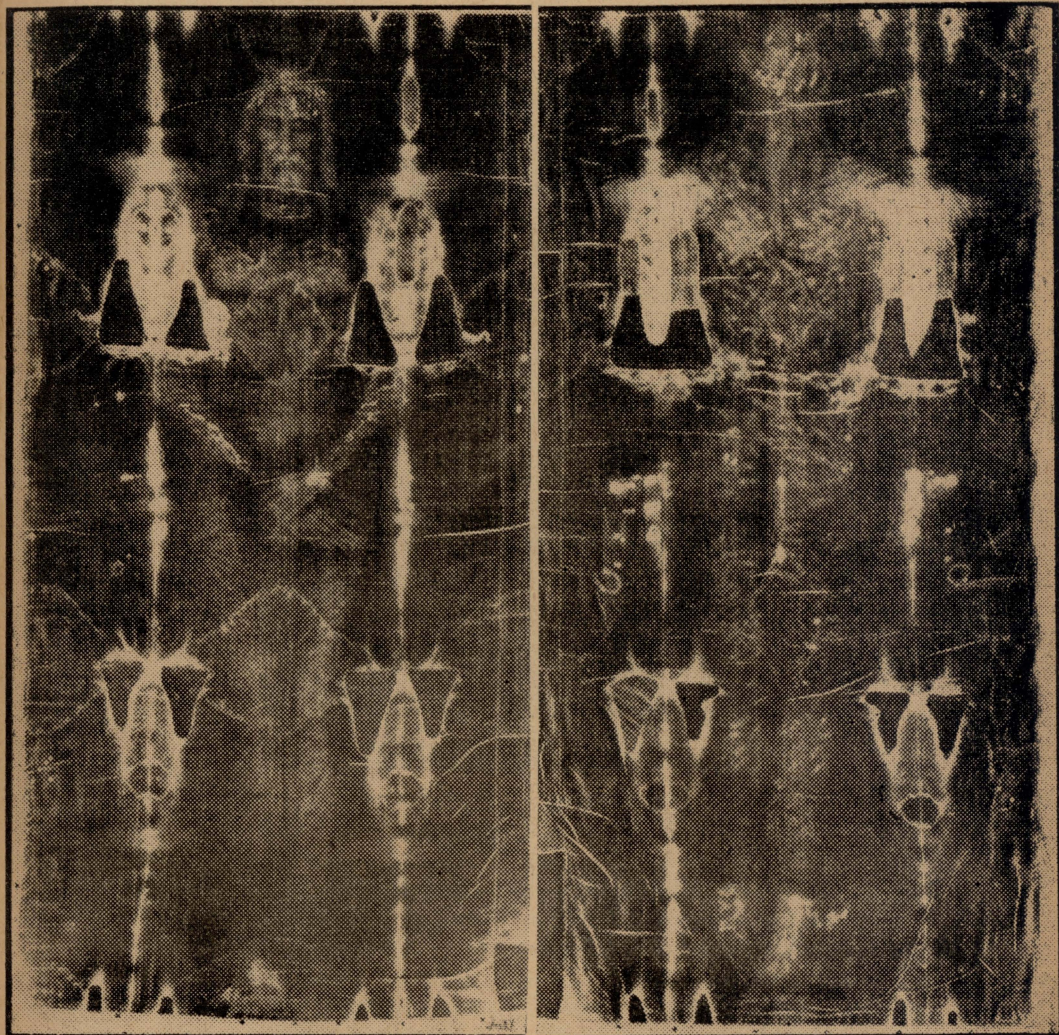
Aktarx li reġġu dahlu bih fit-Tempju, minn fejn kienu harġu. Xi mkien hemm ressqu lil Gesù għal ftit quddiem Hanan, li qabel kien Qassis il-Kbir u tniżzel. Imbagħad ressqu quddiem Jusef Kajafa, il-Qassis il-Kbir ta' dak iż-żmien u l-miġimgha tal-kbarat, jigifieri s-Sanhedrin.

Ġib quddiem għajnejk lill-Qassis il-Kbir, u lil Gesù: il-qaddej ewlieni t'Alla u l-Iben wahdieni t'Alla, kif kienu issa quddiem xulxin. Il-

Qassis qiegħed fuq tron għoli, liebes sabiħ, imkabbar, u mdawwar bil-hbieb; u l-Iben t'Alla wieqaf fl-art, marbut bil-hbula, kiebi u mdawwar bl-egħdewwa. Il-qaddej qarrieq t'Alla u l-Iben emin t'Alla quddiem xulxin! Imbagħad grat l-aqwa grajja tal-Laqħha. Ka-

jafa qam u rafa' idejħ it-tnejn għannaħa ta' Ġesù, kif kien fl-art quddiemu u qallu: "Nħallfek b'Alla ħaj... li tghidilna... jekk intix il-Messija, l-Iben t'Alla!"

Ġesù wiegħbu u wiegħbu aktar milli ried. Qallu: "Għedtu! U ngħidlek ukoll li lili għad tarani fuq il-

XHIEDA TA' KEMM BATA ĠESU' FIL-PASSJONI.

Xbieħa tal-Ġisem ta' Kristu fil-Qabar kif għadha tidher fil-Liżar
li fiħ keffnu Jusef t'Armatija.

(It-tbajja bojod: hruq fil-Liżar)

Lemin tal-Qawwa t'Alla, ġej fuq is-shab tas-sema!"

Il-Qassis il-Kbir, daqs kemm kien imkabbar, anqas biss qal lil Ġesù jfisser ruhu. Qatta' l-libsa ta' fuqu u għajjat li Ġesù kien qal *eresija*. U l-miġimgha qatgħet li kien hati tal-mewt. Għal hekk telqu lil Ġesù f'idejha il-qaddejja li qagħdu minn dak il-hin sa fil-ghodu jghaddu ż-żmien bih.

waqa'. Jghidlek: Jien sa naqla' rewwixta biex nehles bniedem mill-mewt? Għal hekk l-ewwel amar li jagħtu s-swat lil Ġesù u wara jorġu barra mis-sur tal-belt u jsal-lbuh.

It-tislib kien l-agharr xorta ta' mewt li kienet tinghata fi żmien Roma. Kienet il-mewt li tinghata lilsiera li jagħmlu xi deni lil sjiethom u lil hallelin li jinqabdu jisirqu fit-

**Kappella ta' -Frangiskani
Fuq il-Blata tal-Kalvarju.**

QUDDIEM PILATU

Fil-ghodu malli sebah, il-miġimgha tas-Sanhedrin reggħet iltaqgħet u billi huma ma kellhomx jedd joq-tlu nies, baqtu lil Ġesù għand Pilatu, il-Hakem tal-Lhudija, biex jaqtagħhielu għal mewt. Pilatu ma riedx jindahal, u ried jehles minn hawn jew minn hemm. Imma l-

Lhud baqgħu jrossuh u sa fl-ahhar trieqat. Lill-imsejken kienu jorbtuh jew isammruh, inkella jorbtuh u jammruh f'daqqa ma' ghuda wieqfa u jhalluh hemm imut bil-gugh u l-ghatx u l-ksieh jew is-shana, kif tkun, xitwa jew sajjf. Nafu li Ġesù kien imsammar, għax dan kitbu ċar fl-Evangelju tiegħu San Ġwann.

IL-MEWT U T-TAGHLIM

Gesù dam ma' dwar tliet sieghat imsallab u mbagħad miet. Il-kotra u x-xorta ta' wgiegh li garrab Gesù ma' tul dal-hin, ugiegh fisiku u morali, jigifieri fir-ruh u fil-gisem, qajla nistghu nifhmuh. Biss għib quddiem ghajnejk kif għal sidna Gesù, il-miżjien qaleb f'daqqa, miż-oghla tas-sebħ, waqt li dahal iġġallem gewwa t-Tempju, għal qiegh nett tal-ghajb, bil-mewt fuq is-salib.

Lil Gesù tawh il-mewt iż-żewġ awtoritajiet kostitwitivi ta' dak iż-

żmien, l-awtorità Reliġjuża u l-awtorità civili. Il-Qassis il-Kbir tal-Lhud, daqs kemm kien jahseb li hu nfallibbli, daqshekk iehor żbalja, għax fl-Isem t'Alla bagħat għal mewt lil Iben Wahdani t'Alla. U Pilatu, għad li kien jaf sewwa li Gesù ma kellhux htija, kif hu stqarr kemm il-darba, bagħtu għal mewt bhala hati, għax deherlu li hekk jaqbel, biex jingħogob mal-Lhud. Mill-mewt ta' Gesù jidher kemm tista' tkun qarrieqa dik li jghidulha Gustizzja tal-bnedmin.

BEN-JEUZA.

~~KELMTEJN FUQ HILLEL~~

~~Ahna l-Insara għe li mmaqdr u lil-Lhud u nqisuhom bhala nies mill-aghār. Meta niftakru fibom, mill-ewwel ifigge quddiem ghajnejna kemm hadmu kontra Gesù biex jehisu minna u joqtluh. Niftakru f'kemm il-Parisin, li kienu Lhud, haqru lil Gesù, ghajjruh u zebilhuh bla heda. Tidher ukoll quddiemna, il-grajja ta' qsim il-qalb li grat fuq il-blata tal-Kalvarju, li fiha l-Lhud hadu schem kbir, għax kienu huma li giegħlu lir-Rumani jsaħħbu lil-Imghallem.~~

~~B'dana kollu ma għandniex ninsew li l-ewwel Insara kienu Lhud. U Gesù n-nifsu kien Lhud, imnisel minn Dar David. Marija u Ġużepi kienu wkoll Lhud u bħallhom kienu l-Apostoli. M'hux biss, imma wkoll qabel ma Gesù xandar is-Saltna tas-Sema fuq l-art, Alla kien batar lil ġens Lhudi biex ihejji il-miġia ta' Ibnu fostna. Il-Patrijarke u l-Profeti u nies kbār ohra kienu Lhud, li bi qdusithom u b'taġħlim~~

~~hom wettew it-triq għat-taġħlim tal-Messija. Dana ma għandniex ninsewh, għax jehetieg li nagħtu lil kull hadd dak li haqqu. Hekk ma għandniex nonqsu li nfahhru u nwegghu lil dawk in-nies kbār Lhud li jidda b'għerfhom u bi qdusithom.~~

~~IL-HAJJA TA' HILLEL~~

~~Fost dawn il-Lhud kien hemm wiehed li għex hajja tas-sew sabiha. Dan la kien Profeta anqas sul-tan; kien bniedem bħall-ohrajn. Imma matu l-hajtu dawwal bosta mhuh u kebbes bosta qub bl-imhabba lejn Alla. Dan kien il-kbir Hillel, imghallem fil-Ligi ta' Mosè, kittieb mill-akbār, u raġel li għaraf iwettaq is-sewwa, u li rezaq lid-dinja taġħlim li jaqbel bil-bosta ma' dak li ftit wara xandar Gesù mal-ibliet u r-rhula tal-Palestina.~~

~~Hillel ma kienx mill-Palestina, imma tweled minn missier u omm Lhud fil-Babilonja, fejn il-ghadd tal-Lhud kien kbār bosta u kellihom~~